

ВИХОВАННЯ ДУХОВНОСТІ Й МОРАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ – ВИМОГА ЧАСУ

Автор зазначеної статті звертається до духовної спадщини українського народу та доводить необхідність поєднання педагогічного досвіду традиційної православної культури з сучасними технологіями та досягненнями педагогічної практики.

Ключові слова: духовно-моральне виховання, православна педагогіка, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Сама велика небезпека сучасності для нашого суспільства не в економічних труднощах, навіть не в політичній та соціальній нестабільності, про що нам у весь час нагадують ЗМІ, аналітики та експерти. Головна загроза полягає у руйнуванні християнських морально-духовних засад, у руйнуванні особистості.

Звернення до досвіду православної педагогіки – нагальна вимога часу. Українські педагоги повинні остаточно визначитись й дати відсіч усім неприродним українському народу "теоріям", "вченням", "традиціям", що є неприйнятними та відверто ворожими нашому менталітету й культурі.

Як показує сучасний досвід, саме православна традиція є найкращим засобом виховання і збереження усіх морально-психологічних цінностей, виплечаних на протязі тисячоліття нашим народом з часів прийняття християнства на Русі.

Втішає, що сучасні українські педагоги вже почали приділяти цьому питанню належну увагу й творчу наснагу. З'явилися дослідження з православної етики, з виховання духовності й культури. Почали частіше звертатись до духовної спадщини відомих педагогів минулого: К. Ушинського, В. Зенковського, І. Ільїна, Г. Ващенко. Разом з тим уважно вивчається сучасний вітчизняний та зарубіжний досвід Сурова Л.В., Шестун Г., Богущ А., Беленька Г., Калуська Л., Кононко О., Лисенко Н., Редькіна Л., Круль Г., Журба Е., Лещенко Н. Педагогічний колектив Полтавського обласного ІІПО (Каліберда Г., Лисяк Л.) та ін. наполегливо досліджують зазначену проблему.

Довгий час у нашому суспільстві втілювався атеїстичний світогляд. Прошарки народної і духовної культури були вилучені з освітньо-виховного процесу. У цей період ми зустрілись з найбільш примітивною формою – натуралізмом, що позбавляла педагогів творчого натхнення. Виходячи з нього, пошук й розвиток творчих сил особистості здійснювався у природі самої людини. Піднесення наукових педагогічних знань до рівня абсолюту ставило перед собою на перший погляд шляхетну мету – виховання усебічно гармонійно розвинутої особистості, яка б вбирала в себе духовність, моральність, фізичну досконалість. Педагогіка радянського часу не змогла досягнути своєї мети з причин відкидання існування духовного світу й визначення першочерговості матерії над духом. Такий підхід не дозволяв пізнати істину природу людини, за образом і подобою Божою, яка є глибоко пошкодженою гріхом, що означало неможливість у той час розробки духовних науково-психологічних засад.

Демократична перебудова суспільства зажадала нових засад у педагогічному процесі. Але на шляху атеїстичного примітивізму до традиційного православного світосприйняття, яке нам залишили у спадок, як величезний скарб наші попередники, постали нетрадиційні вчення: окультизм, сектантство, теософія, парапсихологія тощо. На якийсь час система освіти знайшла своє натхнення у гуманізмі, що висунув головними своїми принципами рівність, справедливість, повагу до людської гідності, турботу про добробут людини... Але за своєю благодійністю, гуманізм приховує той самий атеїзм, оскільки спотворює умови для служіння людині, а не Творцю.

Болісний процес руйнування великої держави супроводжувався цільоспрямованим руйнуванням традиційної системи цінностей. Виховання цнотливості підмінялось секспросвітою, фізична культура – валеологією тощо. Найбільш за усе зазнавала шкоди традиційна сім'я. Стимулювання вільного життя дитини на засадах неслухняності своїм батькам стало ледь не найголовнішим засобом сучасного виховання. Криза духовно-морального виховання болюче відбилася на сучасній сім'ї. Тому питання духовно-морального виховання не можна вважати приватним, виключно батьківським, або ж вузько професійно – педагогічним питанням.

Відомо, що засади духовної культури особистості закладаються у перші роки життя дитини, тому великого значення набуває виховання дитини у дошкільних навчальних закладах. В.В.Зеньковський, видатний вчений, філософ, педагог присвятив питанню духовного виховання дітей в суспільстві окрему частку своїх науково-педагогічних досліджень. Він писав: "Релігійне зубожіння у християнському суспільстві глибоко пов'язане з розпадом та занепадом традиційного сімейного життя, з духовною гнилістю суспільства" [1, с. 53]. Усвідомлюючи духовну ситуацію у світі вчений зазначав, що релігійного життя прагнуть тепер усі народи, котрі достатньо відчували на собі усю отруту нерелігійного життя. В.В.Зеньковський спостерігав кризове явище суспільства кінця XIX – початку XX століть, тим більше його думки набувають сьогодні актуальності. "Для нас, – писав педагог – релігійне відродження є історичною необхідністю" [1, с. 53]. Він показав, що без духовного здоров'я неможливе відродження нації. І це має

бути для нас орієнтиром у розробці та здійсненні програм духовно-морального виховання дітей в дошкільних дитячих закладах.

Сучасні проблеми духовного виховання дітей у дошкільних закладах. Сучасне життя вимагає від нас знайти оптимальні форми виховання у зовсім інших морально-психологічних умовах. Ця стрімка перебудова свідомості вже позначилась на психотипі нової генерації дітей, які вже бачили навколо себе зовсім інший світ, з його новими пріоритетами і цінностями, у якому здебільшого значення набуває успіх, прагнення до матеріального достатку, незалежності тощо. У теперішніх батьків зовсім не залишається часу на виховання своїх дітей. Вони часто не сприймають спілкування з дітьми як духовно необхідний аспект життя. Саме тому важливого значення набуває сьогодні виховання дітей у дошкільних закладах, де завдяки спеціально розробленим програмам, дітей мають повернути до традиційного укладу життя в сучасних умовах. Свідоме наповнення традиційним змістом життя дитини допоможе їй духовному пробудженню. "Головна мета полягає у тому, щоб дитина отримала можливість придбання духовного досвіду, який відкриє потім духовні очі на все значне й священне... Щоб його серце, сприйнятливим, ніжним, навчилось відгукуватись на усякий прояв Божого в усьому світі" – писав російський філософ І.О. Льїн. [2, с. 207].

Головні характеристики традиційного укладу. Вони полягають у п'яти компонентах:

- 1) звичаї (звичні форми поведінки);
- 2) традиції (перехідні з покоління у покоління засоби передачі цінностей значущого змісту культури);
- 3) взаємодія (душевні відчуття, настрої);
- 4) правила життя (зміст думок, норми поведінки, звички);
- 5) розпорядок дня, тижня, року (порядок встановлених справ у визначені проміжки часу);

У вітчизняній православній культурі цей розпорядок відзначався благочестивим життям християнина, добовим семиденним й річним колом церковних богослужінь, а також змінами пори року у побуті та праці.

Засоби духовного виховання. За допомогою засобів духовного виховання дитина може отримати доступ до того, де "Дух Божий надихає, кличе і розкривається" [2, с. 206]. За Льїним І.О. до них відносяться:

- природа у всій її красі, величі й загадкової доцільності;
- справжнє мистецтво, що надає можливість відчути благодатну радість;
- невідоме співчуття до усього стражденного;
- діяча любов до ближнього;
- блаженна сила совісного акту;
- мужність національного героя;
- творче життя національного генія з його жертвовою відповідальністю;
- безпосереднє молитовне звернення до Бога "Який чує, любить й допомагає". [2, с. 207].

Цікаво дослідити й іншого вченого відомого пастиря й православного педагога С. Четверікова, в роздумах якого є дослідження того, що сприяє поверненню втраченої віри душі до релігійного життя, зокрема:

- релігійні спогади дитинства;
- вплив природи;
- вплив художньої літератури;
- зустрічі з духовними людьми.

У наші дні усвідомлення дієвості вищезазначених засобів набуває особливого значення, оскільки тут йдеться не про окремі душі, а покоління втрачених віру. Особливістю сьогодення є те, що духовно-моральне виховання стосується не тільки дітей, а власне й дорослих, яким прийде до вирішувати подвійну задачу.

1. Стати носіями духовно-моральної культури й способу життя, який вони прагнуть прищепити дітям.
2. Створювати й безперервно підтримувати таку психологічно-духовну атмосферу, у якій закріплювалися би паростки дитячих прагнень до піднесеного, доброго, святого. Сучасними проблемами цього шляху є секулярне, соціокультурне оточення, зубожілість суспільного досвіду православного виховання.
3. Відсутність чітких систематизованих уявлень про традиції нашого народу, педагогічної духовної культури й особистого духовного досвіду.
4. Відсутність системи духовно-моральної освіти.
5. Духовна неміч дітей та дорослих.

У суспільстві, ідеалом якого є успіх, процвітання, усяка неміч викликає подразнення, бажання скоріше позбавитись проблеми. Нам потрібно набувати особистий духовний досвід, вчитись правильно реагувати на життєві виклики та проблеми, виховувати у собі й дітях терпіння, милосердя, володіння

своїми пристрастями, служіння Богу й людям, вчитись реагувати на поведінку дитини не роздратуванням, а збільшенням смирення, терпіння, любови.

Усвідомлення національних традицій виховання. Бурхливе національно-культурне відродження України у багатьох аспектах визначає майбутнє нашої держави. Однак, свідомість національної гідності нашого народу поряд з дотриманням принципів соціальної справедливості й поваги до кожної особистості визначається також мірою його релігійності.

Поєднуючи досягнення сучасної педагогіки й психології з вченням Святої православної Церкви, ми маємо унікальну можливість створити, нарешті, необмежену, цільну систему педагогічних знань систему виховання, що чутливо реагувала б на виклики часу та його постійно змінні вимоги.

Починаючи з дошкільного віку, педагог поступово вводить дітей у світ національних духовних цінностей. Одним з головних завдань дошкільного закладу повинно бути залучення дітей до культурних і релігійних традицій українського народу й прищеплення любові до них.

Відсутність релігійного виховання у дитинстві безумовно віддзеркалюється на характері людей, у душевному стані котрих відчувається збитковість та надломленість. Дитина дошкільного віку надзвичайно сприйнятлива до релігійних вражень. Вона інтуїтивно тягнеться до усього, що розкриває красу й гармонійність оточуючого світу. Відніміть це сприйняття у дитини і душа її відразу змарніє, залишиться у спустілому світі. Дещо подібне відбувається з тілом дитини, коли вона зростає у сирому приміщенні, куди не досягає сонячне проміння. Дитина виростає бліда, слабка, без сили і радощів в її хворобливому тілі. У першому й у другому випадку відповідальність за це покладається як на батьків, так і на вихователів. Ось чому дуже важливо постійно докладати зусиль, щоб виплекати духовні паростки у дітей.

Початок духовного виховання. Психологія встановила, що дитина сприймає зовнішній світ з самого народження. Душа дитини накопичує усілякі враження: звуки, інтонацію голосів та душевний настрій батьків. Окрім розуму формується й підсвідомість. Все, що дитина сприймає кожного дня, стає часткою її особистості. Сучасна психологія дійшла висновку, що подібне підсвідоме враження у ранньому дитинстві має велике значення для подальшого розвитку людини. Батьки й вихователі повинні дуже обережно ставитись до перших вражень дитини, оскільки з початком свого життєвого шляху у неї починає формуватись не тільки тіло, але й душа. Звідси й висновок: релігійне виховання потрібно починати з самого малку, як це завжди мало місце на протязі багатьох століть у наших предків.

Засади духовного виховання дітей. Найголовнішим у цьому напрямку є виховання віри у Бога. Це є головний засіб розвитку у дітей усіх позитивних якостей: любові, жалю, сорому, каяття, бажання стати кращим. Кожному вихователю, який коли-небудь втілював або ж спостерігав у недільних школах метод спілкування з дітьми через страх Божий, відомо, який це є могутній засіб виховання. "Християнський страх Божий – це не той самий страх, який охоплює дикунів перед стихією природи. Це, у першу чергу, є страх перед гріхом, який зневажає Творця. Цей страх – це любов сина до батька, сина, який боїться своїм вчинком засмутити його, коли його власна совість стає головним спостерігачем й контролером чистоти не тільки вчинків, але й думок. Правильне розуміння Бога, як найвищої істоти, що закликає нас творити добро, й любити навколишній світ і навіть ворогів є єдиний шлях до вдосконалення особистості, а також є запорукою правильного виховання.

Усвідомлення гріха відкриває перед дитиною шлях до вибору відповідальності перед Богом, свідомості того, що його нечемні вчинки порушують не тільки вимоги батьків і вихователів, але й порядок встановлений Богом.

Таким чином, "страх Божий" – це благоговіння перед ним, це здоровий настрій, а не гнітючий настрій невіруючих, які постійно бояться хвороб, лиха, смерті, від яких їх ніхто не може врятувати. У віруючої людини все навпаки – це свідомість своєї особистої відповідальності перед Богом і надія на його допомогу в житті.

Науково-просвітницький цикл для батьків та вихователів. Базою для проведення просвітницьких занять, в залежності від ступеня підготовки, можуть бути дошкільні освітні заклади:

- тематика занять повинна бути чітко сформульована;
- підготовка відео сюжетів духовної спадщини традиційного виховання;
- розповсюдження друкованих матеріалів для батьків на тему "Традиції сімейного виховання";
- відкриття батьківських лекторіїв, "шкіл сімейного виховання", "сімейних віталень" з залученням православних психологів, педагогів, лікарів, священнослужителів.

Наукове – методичне забезпечення. Прикладне значення тут має розробка програм у справі духовного виховання дітей, наприклад, програма "Через дошкільний заклад до духовного здоров'я дитини"; методичні посібники з організації духовно-морального виховання; створення ігрової атмосфери з використання народних й саморобних іграшок та предметів в традиційного побуту; література з духовного виховання дітей у сім'ї та дошкільних закладах; створення невеличких бібліотек із заданої тематики.

Література

1. Зеньковский В.В. О религиозном воспитании в семье / В.В. Зеньковский // Вопросы православной педагогики. – М., 1992. Выпуск 1.
2. Ильин И.А. Путь духовного обновления // Ильин И.И. Путь к очевидности. – М., 1993, с. 199 – 241.
3. Киркос Р.Ю. Православное воспитание детей дошкольного возраста. / Р.Ю. Киркос– С-П.: "Сатис" 2006, 222 с.
4. Круль Г.Л., Редькина Л.И. Основы православной педагогики. / Г.Л. Круль, Л.И. Редькина– Севастополь.: "Рибест", 2008, 188 с.

О.Г. Зайцева

ВОСПИТАНИЕ ДУХОВНОСТИ И ПРАВСТВЕННОСТИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА – ТРЕБОВАНИЕ ВРЕМЕНИ

Резюме

Автор статьи, обращаясь к духовному наследию украинского народа, приходит к выводу о необходимости соединения педагогического опыта традиционной православной культуры с современными технологиями и достижения педагогической практики.

Ключевые слова: духовно-моральное воспитание, православная педагогика, дети дошкольного возраста.

О.Н. Zaitseva

SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN IS A DEMAND OF THE TIME

Summary

The author of the article pays attention to the spiritual Ukrainian heritage and concludes the necessary combination of the pedagogical traditional orthodox culture and modern technologies and pedagogical practice achievements.

Key words: spiritual and moral education, spiritual orthodox pedagogy, preschool children

УДК 378

О.М. Шовкопляс

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПОРУШЕННЯ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

У статті подана методика підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату, яка забезпечується вивченням спеціального фахового курсу, успішність впровадження якого залежить від доцільного застосування на кожному етапі адекватних методів і прийомів у навчально-пізнавальній і практичній діяльності студентів.

Ключові слова: майбутні вихователі, методика підготовки, етапи, спеціальний курс.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні дошкільним закладам потрібні вихователі з високим рівнем науково-педагогічної та практичної готовності до організації занять з дітьми, що мають відхилення у стані здоров'я. Це вимагає від дошкільних працівників наявності загальних і спеціальних знань і практичних умінь, а також систематичного їх удосконалення.

Тому важливим аспектом педагогічних розвідок є цілеспрямована підготовка фахівців до вирішення конкретних практичних задач. Саме розробка методики підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми, які мають функціональні порушення опорно-рухового апарату, наразі є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемі професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів присвячено багато досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів. Теоретичні та методологічні основи даної проблеми знайшли відображення у наукових дослідженнях сучасних вчених-педагогів і психологів Л. Артемової, О. Беленької, Е. Вільчковського, Н. Денисенко, О. Дубогай, І. Зязюна, О. Савченко, В. Семиченко, В. Сластьоніна, О. Щербакіна та ін.

Розробками методик підготовки майбутніх вихователів до різних видів діяльності займалися, зокрема, такі дослідники: Л. Загородня, С. Петренко та інші.

Формування цілей статті. Метою даної статті є визначення та обґрунтування основних етапів впровадження методики підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми, які мають функціональні порушення опорно-рухового апарату.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація мети дослідження передбачає експериментальну перевірку моделі підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з дітьми з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату. Компоненти моделі – цільовий, змістовний та процесуальний – реалізовувалися на кожному етапі експериментальної роботи: